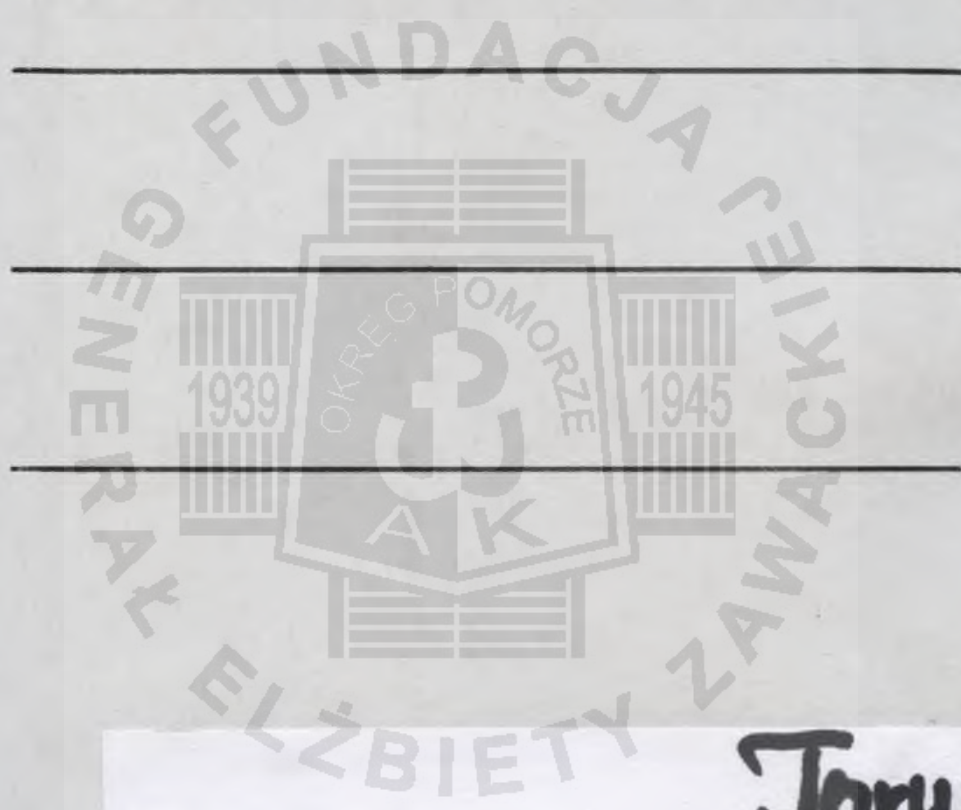

Karty
IX '08
el

TECZKA

Gąsiorowski A.

Toruń
„Grunwald”, 202-AR
***Nather Franciszek**
„Skrzydłowski”
przybr. mazu.
N: 950/1659 Tor.

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI

Nather Franciszek
J: A-950/1659 Pom.
Tomii ZWZ-AK

I/1. Relacja *k. 8 s. 1-8*

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację *k. 3 s. 1-3*

III/1 – Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 – Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 – Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne. —

IV. Korespondencja

V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 9*

VI. Fotografie

dział ikonografii.

1/1. Relacja - Father Franciszek

1. Relacja A. Gasiorowskiego
nt. działalności Franciszka Nathera,
(2 egz.) mpis (= 4 egz.)

lk. 8 s. 1-8

NATHER FRANCISZEK ps. "Skrzydlewski" (1901-1975)

~~były powstaniec wielkopolski~~ członek sieci kolejowej "Grunwaldu",
członek tzw. grupy kolejowej ZWZ-AK w Toruniu.

Ur. 17 IX 1901 r. w Domachowie pow. Gostyń, jako syn Ludwika i Katarzyny z d. Wujek. W młodości członek "Sokoła". W 1918 r. wstąpił do Straży Ludowej w Gostyniu. Brał udział w powstaniu wielkopolskim (I-VI 1919 r) a następnie walczył w I powstaniu śląskim (1919) pod dowództwem mjra Bronisława Sikorskiego. W dniu 1 X 1919 r. wstąpił do formowanego w Poznaniu 62 Grudziądzkiego Pułku Strzelców. Brał udział w zajmowaniu Pomorza w 1920 r. Następnie w okresie od IV - X 1920 r. walczył z bolszewikami. W latach 1921-1927 był podoficerem zawodowym WP. Służył w 64 i 61 pp. Od 1927 r. pracował w kolejnictwie. Początkowo był kasjerem na dworcu Bydgoszcz Główna, od 1928 r. dyżurnym ruchu PKP w porcie gdyńskim, od 1931 r. w Dyrekcji Kolei Państwowych w Gdańsku. Po przeniesieniu DOKP do Torunia pracował tu na różnych stanowiskach. Ostatnio do września 1939 r. był kierownikiem sekretariatu dyrektora DOKP w Toruniu. Przypuszczalnie przed wojną brał udział w tworzeniu sieci kolejowej "Grunwaldu" na terenie Pomorza. W dniu 7 IX 1939 r. ewakuowany z DOKP do Warszawy-Siedlec-Radzynia Podlaskiego. Zmobilizowany walczył w Grupie Operacyjnej "Polesie" gen. F. Kleeberga. Po ucieczce z niewoli 10 X 1939 r. dotarł do Warszawy i ukrywał się. [Do Torunia wrócił 4 XII 1939 r. Początkowo w obawie przed aresztowaniem nie podejmował pracy i ukrywał się u rodziny. W dniu 15 III 1940 r. przez Arbeitsamt skierowany został do pracy przy naprawie zniszczonego mostu kolejowego w Toruniu. Od 1 IX 1940 r. pracował na kolei jako robotnik magazynowy przy rozładunku materiałów i budowie tzw. nowej parowozowni w Toruniu-Kluczykach.

Od czerwca 1940 r. działał w konspiracji w ramach ZWZ-AK. Włączony został do tzw. grupy kolejowej ZWZ-AK kierowanej przez Franciszka Hoffmana, przed wojną kierownika warsztatów kolejowych w Bydgoszczy. Zadaniem tej grupy było prowadzenie działalności sabotażowo-dywersyjnej oraz zbieranie danych wywiadowczych o transportach wojskowych i organizowanie łączności. Po aresztowaniach dokonanych przez gestapo wśród członków AK w Toruniu latem 1942 r.

utracił styczność z organizacją. Po kilku tygodniach ponownie nawiązał kontakt z AK. Jego funkcja organizacyjna nie jest znana. Wiadomo tylko, iż nadal był członkiem tzw. grupy kolejowej. W 1944 r. brał udział w akcji rozpracowywania komendanta głównego PAP ~~E. Słowikowskiego~~ ^{działacza} ~~vel E. Rudzkiego~~ ps. "Biały Grot". Pośredniczył w nawiązywaniu współpracy z PAP. Utrzymywał bezpośredni kontakt z komendantem rejonu toruńskiego PAP Franciszkiem Brzeskim ps. "Jan-tar" oraz Józefem Piątkowskim ps. "Lampart" członkiem PAP w Gdyni. Kontynuował działalność konspiracyjną do zajęcia Torunia przez Rosjan. Brał udział w akcji wysadzenia materiałów wybuchowych dokonanej na stacji w Kluczykach 25 stycznia 1945 r.

Po zakończeniu działań wojennych aresztowany przez funkcjonariuszy UB w związku z ujawnieniem jego działalności w AK przez aresztowanych wcześniej członków PAP. Przeszedł śledztwo w areszcie śledczym WUBP w Bydgoszczy. Zwolniony został 11 VIII 1945 r. Przez wiele powojennych lat pracował w DOKP w Gdańsku. We wrześniu 1961 r. przeszedł na emeryturę. Udzielał się społecznie w ruchu kombatanckim. Był m.in. przewodniczącym Koła ZBoWiD przy DOKP oraz członkiem Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD w Gdańsku. Zmarł w Gdańsku 18 IV 1975 r. i pochowany został na cmentarzu w Gdańsku-Oliwie.

Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

AMS, kwestionariusz osobowy F.Nathera z 16.6.1966 r.; fotokopia zaświadczenia WUBP w Bydgoszczy L.dz.567-VIII/45; inf. córki.

Andrzej Gąsiorowski

Teodora Korymorska

NATHER FRANCISZEK ps. "Skrzydlewski" (1901-1975)

były powstaniec wielkopolski członek sieci kolejowej "Grunwaldu", członek tzw. grupy kolejowej ZWZ-AK w Toruniu.

Ur. 17 IX 1901 r. w Domachowie pow. Gostyń, jako syn Ludwika i Katarzyny z d. Wujek. W młodości członek "Sokoła". W 1918 r. wstąpił do Straży Ludowej w Gostyniu. Brał udział w powstaniu wielkopolskim (I-VI 1919 r) a następnie walczył w I powstaniu śląskim (1919) pod dowództwem mjra Bronisława Sikorskiego. W dniu 1 X 1919 r. wstąpił do formowanego w Poznaniu 62 Grudziądzkiego Pułku Strzelców. Brał udział w zajmowaniu Pomorza w 1920 r. Następnie w okresie od IV - X 1920 r. walczył z bolszewikami. W latach 1921-1927 był podoficerem zawodowym WP. Służył w 64 i 61 pp. Od 1927 r. pracował w kolejnictwie. Początkowo był kasjerem na dworcu Bydgoszcz Główna, od 1928 r. dyżurnym ruchu PKP w porcie gdyńskim, od 1931 r. w Dyrekcji Kolei Państwowych w Gdańsku. Po przeniesieniu DOKP do Torunia pracował tu na różnych stanowiskach. Ostatnio do września 1939 r. był kierownikiem sekretariatu dyrektora DOKP w Toruniu. Przypuszczalnie przed wojną brał udział w tworzeniu sieci kolejowej "Grunwaldu" na terenie Pomorza. W dniu 7 IX 1939 r. ewakuowany z DOKP do Warszawy-Siedlec-Radzynia Podlaskiego. Zmobilizowany walczył w Grupie Operacyjnej "Polesie" gen. F. Kleeberga. Po ucieczce z niewoli 10 X 1939 r. dotarł do Warszawy i ukrywał się. Do Torunia wrócił 4 XII 1939 r. Początkowo w obawie przed aresztowaniem nie podejmował pracy i ukrywał się u rodziny. W dniu 15 III 1940 r. przez Arbeitsamt skierowany został do pracy przy naprawie zniszczonego mostu kolejowego w Toruniu. Od 1 IX 1940 r. pracował na kolei jako robotnik magazynowy przy rozładunku materiałów i budowie tzw. nowej parowozowni w Toruniu-Kluczykach.

Od czerwca 1940 r. działał w konspiracji w ramach ZWZ-AK. Włączony został do tzw. grupy kolejowej ZWZ-AK kierowanej przez Franciszka Hoffmana, przed wojną kierownika warsztatów kolejowych w Bydgoszczy. Zadaniem tej grupy było prowadzenie działalności sabotażowo-dywerysyjnej oraz zbieranie danych wywiadowczych o transportach wojskowych i organizowanie łączności. Po aresztowaniach dokonanych przez gestapo wśród członków AK w Toruniu latem 1942 r. utracił styczność z organizacją. Po kilku tygodniach ponownie nawiązał kontakt z AK. Jego funkcja organizacyjna nie jest znana. Wiadomo tylko, iż nadal był członkiem tzw. grupy kolejowej. W 1944 r. brał udział w akcji rozpracowywania komendanta głównego PAP E. Słowikowskiego vel E. Rudzkiego ps. "Biały Grot". Pośredniczył w nawiązywaniu współpracy z PAP. Utrzymywał bezpośredni kontakt z komendantem rejonu toruńskiego PAP Franciszkiem Brzeskim ps. "Jantar" oraz Józefem Piątkowskim ps. "Lampart" członkiem PAP w Gdyni. Kontynuował działalność konspiracyjną do zajęcia Torunia przez Rosjan. Brał udział w akcji wysadzenia materiałów wybuchowych dokonanej na stacji w Kluczykach 25 stycznia 1945 r.

Po zakończeniu działań wojennych aresztowany przez funkcjonariuszy UB w związku z ujawnieniem jego działalności w AK przez aresztowanych wcześniej członków PAP. Przeszedł śledztwo w areszcie śledczym WUBP w Bydgoszczy. Zwolniony został 11 VIII 1945 r. Przez wiele powojennych lat pracował w DOKP w Gdańsku. We wrześniu 1961 r. przeszedł na emeryturę. Udzielał się społecznie w ruchu komba-

2 Nather

tanckim. Był m.in. przewodniczącym Koła ZBoWiD przy DOKP oraz członkiem Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD w Gdańsku. Zmarł w Gdańsku 18 IV 1975 r. i pochowany został na cmentarzu w Gdańsku-Oliwie.

Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

AMS, kwestionariusz osobowy F.Nathera z 16.6.1966 r.; fotokopia zaświadczenia WUBP w Bydgoszczy L.dz.567-VIII/45.

Andrzej Gąsiorowski

NATHER FRANCISZEK ps. "Skrzydlewski" (1901-1975)

były powstaniec wielkopolski członek sieci kolejowej "Grunwaldu",
członek tzw. grupy kolejowej ZWZ-AK w Toruniu.

Ur. 17 IX 1901 r. w Domachowie pow. Gostyń, jako syn Ludwika i Katarzyny z d. Wujek. W młodości członek "Sokoła". W 1918 r. wstąpił do Straży Ludowej w Gostyniu. Brał udział w powstaniu wielkopolskim (I-VI 1919 r) a następnie walczył w I powstaniu śląskim (1919) pod dowództwem mjra Bronisława Sikorskiego. W dniu 1 X 1919 r. wstąpił do formowanego w Poznaniu 62 Grudziądzkiego Pułku Strzelców. Brał udział w zajmowaniu Pomorza w 1920 r. Następnie w okresie od IV - X 1920 r. walczył z bolszewikami. W latach 1921-1927 był podoficerem zawodowym WP. Służył w 64 i 61 pp. Od 1927 r. pracował w kolejnictwie. Początkowo był kasjerem na dworcu Bydgoszcz Główna, od 1928 r. dyżurnym ruchu PKP w porcie gdyńskim, od 1931 r. w Dyrekcji Kolei Państwowych w Gdańsku. Po przeniesieniu DOKP do Torunia pracował tu na różnych stanowiskach. Ostatnio do września 1939 r. był kierownikiem sekretariatu dyrektora DOKP w Toruniu. Przypuszczalnie przed wojną brał udział w tworzeniu sieci kolejowej "Grunwaldu" na terenie Pomorza. W dniu 7 IX 1939 r. ewakuowany z DOKP do Warszawy-Siedlec-Radzynia Podlaskiego. Zmobilizowany walczył w Grupie Operacyjnej "Polesie" gen. F. Kleeberga. Po ucieczce z niewoli 10 X 1939 r. dotarł do Warszawy i ukrywał się. Do Torunia wrócił 4 XII 1939 r. Początkowo w obawie przed aresztowaniem nie podejmował pracy i ukrywał się u rodziny. W dniu 15 III 1940 r. przez Arbeitsamt skierowany został do pracy przy naprawie zniszczonego mostu kolejowego w Toruniu. Od 1 IX 1940 r. pracował na kolei jako robotnik magazynowy przy rozładunku materiałów i budowie tzw. nowej parowozowni w Toruniu-Kluczykach.

Od czerwca 1940 r. działał w konspiracji w ramach ZWZ-AK. Włączony został do tzw. grupy kolejowej ZWZ-AK kierowanej przez Franciszka Hoffmana, przed wojną kierownika warsztatów kolejowych w Bydgoszczy. Zadaniem tej grupy było prowadzenie działalności sabotażowo-dywersyjnej oraz zbieranie danych wywiadowczych o transportach wojskowych i organizowanie łączności. Po aresztowaniach dokonanych przez gestapo wśród członków AK w Toruniu latem 1942 r. utracił styczność z organizacją. Po kilku tygodniach ponownie nawiązał kontakt z AK. Jego funkcja organizacyjna nie jest znana. Wiadomo tylko, iż nadal był członkiem tzw. grupy kolejowej. W 1944 r. brał udział w akcji rozpracowywania komendanta głównego PAP E. Słowikowskiego vel E. Rudzkiego ps. "Biały Grot". Pośredniczył w nawiązywaniu współpracy z PAP. Utrzymywał bezpośredni kontakt z komendantem rejonu toruńskiego PAP Franciszkiem Brzeskim ps. "Jan-tar" oraz Józefem Piątkowskim ps. "Lampart" członkiem PAP w Gdyni. Kontynuował działalność konspiracyjną do zajęcia Torunia przez Rosjan. Brał udział w akcji wysadzenia materiałów wybuchowych dokonanej na stacji w Kluczykach 25 stycznia 1945 r.

Po zakończeniu działań wojennych aresztowany przez funkcjonariuszy UB w związku z ujawnieniem jego działalności w AK przez aresztowanych wcześniej członków PAP. Przeszedł śledztwo w areszcie śledczym WUBP w Bydgoszczy. Zwolniony został 11 VIII 1945 r. Przez wiele powojennych lat pracował w DOKP w Gdańsku. We wrześniu 1961 r. przeszedł na emeryturę. Udzielał się społecznie w ruchu komba-

2 karte

6

tanckim. Był m.in. przewodniczącym Koła ZBoWiD przy DOKP oraz członkiem Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD w Gdańsku. Zmarł w Gdańsku 18 IV 1975 r. i pochowany został na cmentarzu w Gdańsku-Oliwie.

Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

AMS, kwestionariusz osobowy F.Nathera z 16.6.1966 r.; fotokopia zaświadczenia WUBP w Bydgoszczy L.dz.567-VIII/45.

Andrzej Gąsiorowski

NATHER FRANCISZEK ps. "Skrzydlewski" (1901-1975)

były powstaniec wielkopolski członek sieci kolejowej "Grunwaldu",
członek tzw.grupy kolejowej ZWZ-AK w Toruniu.

Ur.17 IX 1901 r. w Domachowie pow. Gostyń, jako syn Ludwika i Katarzyny z d. Wujek. W młodości członek "Sokoła". W 1918 r. wstąpił do Straży Ludowej w Gostyniu. Brał udział w powstaniu wielkopolskim (I-VI 1919 r) a następnie walczył w I powstaniu śląskim (1919) pod dowództwem mjra Bronisława Sikorskiego. W dniu 1 X 1919 r. wstąpił do formowanego w Poznaniu 62 Grudziądzkiego Pułku Strzelców. Brał udział w zajmowaniu Pomorza w 1920 r. Następnie w okresie od IV - X 1920 r. walczył z bolszewikami. W latach 1921-1927 był podoficerem zawodowym WP. Służył 64 i 61 pp. Od 1927 r. pracował w kolejnictwie. Początkowo był kasjerem na dworcu Bydgoszcz Główna, od 1928 r. dyżurnym ruchu PKP w porcie gdyńskim, od 1931 r. w Dyrekcji Kolei Państwowych w Gdańsku. Po przeniesieniu DOKP do Torunia pracował tu na różnych stanowiskach. Ostatnio do września 1939 r. był kierownikiem sekretariatu dyrektora DOKP w Toruniu. Przypuszczalnie przed wojną brał udział w tworzeniu sieci kolejowej "Grunwaldu" na terenie Pomorza. W dniu 7 IX 1939 r. ewakuowany z DOKP do Warszawy-Siedlec-Radzynia Podlaskiego. Zmobilizowany walczył w Grupie Operacyjnej "Polesie" gen.F.Kleeberga. Po ucieczce z niewoli 10 X 1939 r. dotarł do Warszawy i ukrywał się. Do Torunia wrócił 4 XII 1939 r. Początkowo w obawie przed aresztowaniem nie podejmował pracy i ukrywał się u rodziny. W dniu 15 III 1940 r. przez Arbeitsamt skierowany został do pracy przy naprawie zniszczonego mostu kolejowego w Toruniu. Od 1 IX 1940 r. pracował na kolei jako robotnik magazynowy przy rozładunku materiałów i budowie tzw. nowej parowozowni w Toruniu-Kluczykach.

Od czerwca 1940 r. działał w konspiracji w ramach ZWZ-AK. Włączony został do tzw. grupy kolejowej ZWZ-AK kierowanej przez Franciszka Hoffmana, przed wojną kierownika warsztatów kolejowych w Bydgoszczy. Zadaniem tej grupy było prowadzenie działalności sabotażowo-dywersyjnej oraz zbieranie danych wywiadowczych o transportach wojskowych i organizowanie łączności. Po aresztowaniach dokonanych przez gestapo wśród członków AK w Toruniu latem 1942 r.

utracił styczność z organizacją. Po kilku tygodniach ponownie nawiązał kontakt z AK. Jego funkcja organizacyjna nie jest znana. Wiadomo tylko, iż nadal był członkiem tzw. grupy kolejowej. W 1944 r. brał udział w akcji rozpracowywania komendanta głównego PAP E.Słowikowskiego vel E.Rudzkiego ps."Biały Grot". Pośredniczył w nawiązywaniu współpracy z PAP. Utrzymywał bezpośredni kontakt z komendantem rejonu toruńskiego PAP Franciszkiem Brzeskim ps."Jan-tar" oraz Józefem Piątkowskim ps."Lampart" członkiem PAP w Gdyni. Kontynuował działalność konspiracyjną do zajęcia Torunia przez Rosjan. Brał udział w akcji wysadzenia materiałów wybuchowych dokonanej na stacji w Kluczykach 25 stycznia 1945 r.

Po zakończeniu działań wojennych aresztowany przez funkcjonariuszy UB w związku z ujawnieniem jego działalności w AK przez aresztowanych wcześniej członków PAP. Przeszedł śledztwo w areszcie śledczym WUBP w Bydgoszczy. Zwolniony został 11 VIII 1945 r. Przez wiele powojennych lat pracował w DOKP w Gdańsku. We wrześniu 1961 r. przeszedł na emeryturę. Udzielał się społecznie w ruchu kombatanckim. Był m.in. przewodniczącym Koła ZBoWiD przy DOKP oraz członkiem Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD w Gdańsku. Zmarł w Gdańsku 18 IV 1975 r. i pochowany został na cmentarzu w Gdańsku-Oliwie.

Odnaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

AMS, kwestionariusz osobowy F.Nathera z 16.6.1966 r.; fotokopia zaświadczenia WUBP w Bydgoszczy L.dz.567-VIII/45; inf. córki.

Andrzej Gąsiorowski

HP AK Toruń J. Nathera? Komenda?

1. Materiały uzupełniające relikw: Mather Franciszek

1. dr. Gąsiorowski, biogram Franciszka Mathera [m] S B Z P 1939-1945, pod red. E. Zawackiej, Tomni 1996, z. 2, s. 125, kserokop. k. 2 s. 1-2
2. art. F. Mather, gasiówka w Boroniu, Wrocł. Tygodn. Metol., nr 10/1969, s. - k. 1 s. 3

Nather Franciszek przybr. nazw. „Skrzydlewski” (1901–1975), członek sieci kolejowej „Grunwaldu”, członek tzw. grupy kolejowej ZWZ–AK w Toruniu.

Urodzony 17 IX 1901 r. w Domachowie, pow. Gostyń; syn Ludwika i Katarzyny z d. Wujek. W młodości członek „Sokoła”. W 1918 r. wstąpił do Straży Ludowej w Gostyniu. Brał udział w Powstaniu Wielkopolskim (I–IV 1919 r), a następnie walczył w I Powstaniu Śląskim (1919 r.) pod dowództwem mjr. Bronisława Sikorskiego. W dniu 1 X 1919 r. wstąpił do formowanego w Poznaniu 62 Grudziądzkiego Pułku Strzelców. Brał udział w zajmowaniu Pomorza w 1920 r. Następnie w okresie od IV–X 1920 r. walczył z bolszewikami. W latach 1921–1927 był podoficerem zawodowym WP. Służył w 64 i 66 pp. Od 1927 r. pracował w kolejnictwie. Początkowo był kasjerem na dworcu Bydgoszcz Główna, od 1928 r. dyżurnym ruchu PKP w porcie gdyńskim, od 1931 r. pracował w Dyrekcji Kolei Państwowych w Gdańsku. Po przeniesieniu DOKP do Torunia pracował tu na różnych stanowiskach. Ostatnio do września 1939 r. był kierownikiem sekretariatu dyrektora DOKP w Toruniu. Przypuszczalnie przed wojną brał udział w tworzeniu sieci kolejowej „Grunwaldu” na terenie Pomorza. W dniu 7 IX 1939 r. ewakuowany z DOKP do Warszawy–Siedlec–Radzyna Podlaskiego. Zmobilizowany walczył w Grupie Operacyjnej „Polesie” gen. F. Kleeberga. Po ucieczce z niewoli 10 X 1939 r. dotarł do Warszawy i ukrywał się.

Do Torunia wrócił 4 XII 1939 r. Początkowo w obawie przed aresztowaniem nie podejmował pracy i ukrywał się u rodziny. W dniu 15 III 1940 r. przez Arbeitsamt skierowany został do pracy przy naprawie zniszczonego mostu kolejowego w Toruniu. Od 1 IX 1940 r. pracował na kolei jako robotnik magazynowy przy rozładunku materiałów i na budowie tzw. nowej parowozowni w Toruniu–Kluczykach.

Od czerwca 1940 r. działał w konspiracji w ramach ZWZ–AK. Włączony został do tzw. grupy kolejowej kierowanej przez Franciszka Hoffmanna, przed wojną kierownika warsztatów kolejowych w Bydgoszczy. Zadaniem tej grupy było prowadzenie działalności sabotażowo-dywersyjnej przez zbieranie danych wywiadowczych o transportach wojskowych i organizowanie łączności. Po aresztowaniach dokonanych przez gestapo wśród członków AK w Toruniu latem 1942 r. utracił styczność z organizacją. Po kilku tygodniach ponownie nawiązał kontakt z AK. Jego funkcja organizacyjna nie jest znana. Wiadomo tylko, iż nadal był członkiem tzw. grupy kolejowej. W 1944 r. brał udział w akcji rozpracowywania kmdta głównego PAP Edwarda Słowikowskiego ps. „Biały Grot”. Pośredniczył w nawiązywaniu współpracy z PAP. Utrzymywał bezpośredni kontakt z kmdtem rejonu toruńskiego PAP Franciszkiem

SB 89 1939-1945, pod red. E. Zawackiej
Toruń 1996, s. 2

2

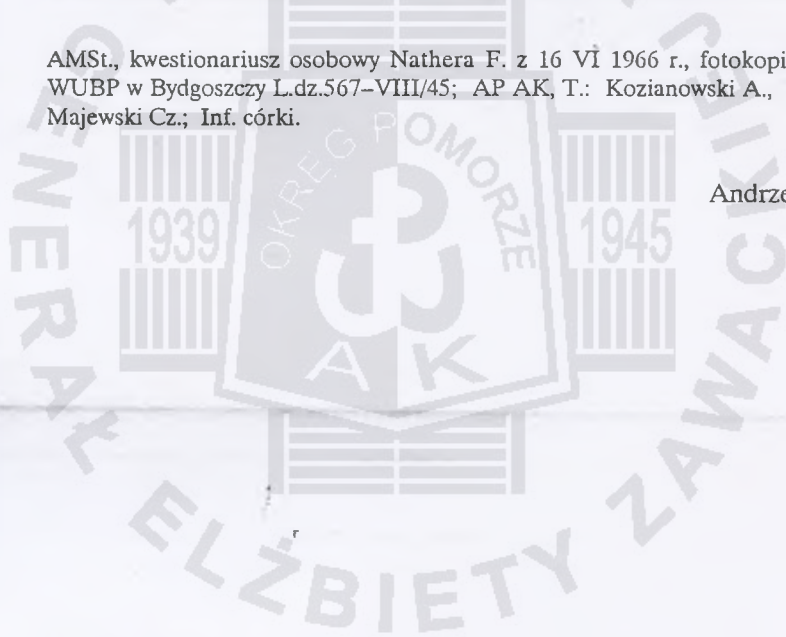
Brzeskim ps. „Jantar” oraz Józefem Piątkowskim ps. „Lampart”, członkiem PAP w Gdyni. Kontynuował działalność konspiracyjną do czasu zajęcia Torunia przez Rosjan. Brał udział w akcji wysadzenia materiałów wybuchowych dokonanej na stacji w Kluczykach 25 I 1945 r.

Po zakończeniu działań wojennych aresztowany przez funkcjonariuszy UB w związku z ujawnieniem jego działalności w AK przez aresztowanych wcześniej członków PAP. Przeszedł śledztwo w areszcie śledczym WUBP w Bydgoszczy. Zwolniony został 11 VIII 1945 r. Przez wiele powojennych lat pracował w DOKP w Gdańsku. We wrześniu 1961 r. przeszedł na emeryturę. Udzielał się społecznie w ruchu kombatanckim. Był m.in. przewodniczącym Koła ZBoWiD przy DOKP oraz członkiem Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD w Gdańsku. Zmarł 18 IV 1975 r. w Gdańsku i pochowany został na cmentarzu w Gdańsku-Oliwie.

Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

AMSt., kwestionariusz osobowy Nathera F. z 16 VI 1966 r., fotokopia zaświadczenia WUBP w Bydgoszczy L.dz.567-VIII/45; AP AK, T.: Kozianowski A., Kryszczyńska J., Majewski Cz.; Inf. córki.

Andrzej Gąsiorowski

Nather Franciszek, „Jaskółka” z Borów Tucholskich
[w:] WTK (Tygodnik „Katolików”) Nr 10, 1969 r., Warszawa -
Wrocław.

3

„Jaskółka” z Borów Tucholskich

JEDNA z najbardziej odważnych działaczek ruchu oporu na Pomorzu Gdańskim w okresie okupacji hitlerowskiej była Stefania Szalewska (ps. „Jaskółka” później „Emilia”). Pierwszym jej mężem był zamordowany w r. 1944 dowódca oddziału w pow. stargardzkim por. Jan Lesikowski (ps. „Las”). Obecny mężem „Emilii” jest dr nauk humanistycznych, por. Jan Szalewski b. komendant oddziału „Szyszki”, który łącznie z komendantem „Lasem” kierował akcjami bojowymi na linii kolejowej: Chojnice—Tczew (8/9. VI. 1942) a następnie (21/22. VI. 1942) na szlaku Czarna Woda Kaliska i pod Rytleń.

Stefania Szalewska w styczniu 1942 r. złożyła przysięgę i wstąpiła do grupy „AK”, dowodzonej przez por. „Lasę”. Wkrótce po tem znalazła się w oddziale leśnym. Od tej chwili wiodła ciężkie i trudne życie partyzanckie. Jako łączniczka zorganizowała kilka niebezpiecznych i ryzykownych wypraw. Pierwszą z nich była wyprawa do Grudziądza po broń i amunicję dla oddziału. Do Grudziądza jeździła i później z p. Rostową po karabiny maszynowe.

W karetce pogotowia ratunkowego z p. Szycą dotarła do Torunia do Okręgowej Komendy Armii Krajowej po rozkazy, gazety konspiracyjne i pieniądze. Później jeździła tam również z kol. Aleksandrem Jahnem, szoferem lekarza Z. z Kościerzyny.

Mimo ogromnych trudności — miała szczęście i nie wpadła w liczne sidła, zastawiane przez okupanta. To zwiększyło jej śmiałość. W 1944 r. wyjeżdżała dwukrotnie do Warszawy. Często bywało ciężko, a nawet bardzo

ciężko. W śnieżyce i śloty nie jeden raz przemierzała pieszo Bory Tucholskie, aż do rzeki Brdy; przedzierała się wraz z lekarzem do rannych lub chorych towarzyszy broni.

I tak mijały dni, tygodnie, miesiące i lata, wśród ciągłych niebezpieczeństw, w nieustannej walce.

Nadszedł tragiczny dla niej dzień 15 kwietnia 1944 r. O godz. 4-tej rano mieszkanie jej zostało szczerze obstawione. Gestapo, wtargnąwszy do wnętrza, aresztuje jej męża Lesikowskiego, jej również zakładają kajdanki na ręce i ustawiają twarzą do ściany. Słyszy rozdzieraący głos dzieci. Kiedy jej każą iść za sobą, się wytrzymuje napięcia, dostaje silnego krwotoku i upada na ziemię. Gestapowcy podnoszą ją, układają na kanapie, zabierają męża i wychodzą. Po chwili wracają i komunikują jej, że mąż już nie wróci do domu. Jej każą pozostać na miejscu i zawiadamiają, że przyjdą po nią później, gdy tylko odstawią męża.

Pozostała pilnowana przez dwóch strażników. Jeden tkwił w mieszkaniu, drugi przed wejściem. Mimo to — nie zrezygnowała. Strażnik zgodził się na to, by starszą córkę Terenię wysłała do apteki po lekarstwo. Dziewczynka była na tyle rezolutna, że nie poszła do apteki, lecz w inne, znane jej miejsce.

Po upływie trzech godzin pod dom zajeżdża auto z żołnierzami w mundurach SS. „Jaskółka” od razu orientuje się, że to swol, przebrani za esesmanów. Wśród nich „Soból” (jej obecny mąż dr Jan Szalewski) komendant oddziału AK „Szyszki”, działającego na terenie powiatów starogardzkiego i kościerskiego, dzielonego oddziału, który m. in. spo-

wodował dwie olbrzymie katedry hitlerowskich pociągów wojskowych z ludźmi i sprzętem.

Bez oporu ze strony strażników „Jaskółkę” wyprowadzono z domu i przewieziono w bezpieczne miejsce. Komendant „Las” — Lesikowski po strasznym zmasakrowaniu, został przez gestapo zamordowany w lecie 1944 r. w obozie Stutthof.

Obecny mąż „Jaskółki”, słynny „Soból” b. komendant oddziału partyzanckiego „Szyszki” jest bardzo aktywnym i zasłużonym działaczem społecznym ZBoWiD. Za męstwo okazane w walce z hitlerowcami został odznaczony Virtuti Militari. ✓

Stefania Szalewska, również działaczka ZBoWiD-u, mimo słabego zdrowia, nadal jest społecznie aktywna, nadal cieszy się wielką sympatią i szacunkiem. Jej dwie córki, które przeżywały z matką tamte tragiczne dni, żyją i pracują społecznie.

Warto dodać, że wkrótce po wykradzeniu „Jaskółki” przyjechało po nią prawdziwe Gestapo. Hitlerowcy, zirykowani tym, że „Jaskółka” im wyfrunęła, początkowo chcieli zabrać jej matkę i córki. Na szczęście zrezygnowali z tego zamiaru. Oczywiście nie współczucie o tym zadecydowało. Po prostu sądzili, że „Jaskółka” wcześniej czy później odwiedzi swe dzieci. Wtedy już nie wymknęłyby się im z rąk.

Stefania Szalewska wiedziała jednak, że w swym domu nie wolno jej się pokazać i nie weszła w przygotowaną pułapkę. Dzięki temu żyje.

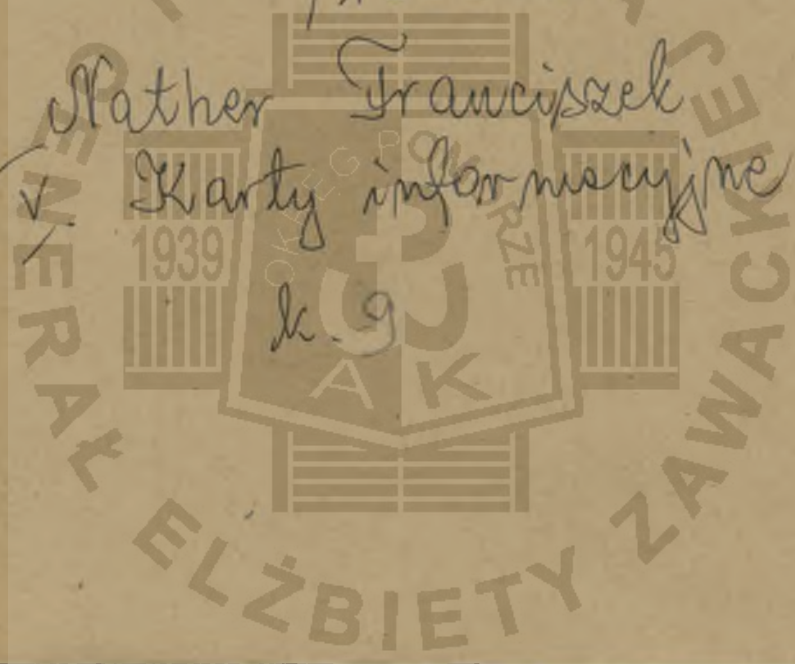
FRANCISZEK NATHER

oryg. o T. osobowej Lesikowskiej
Stefania K: 4/4 Pom. Tczew

T.W.: 950/1659 Pom.

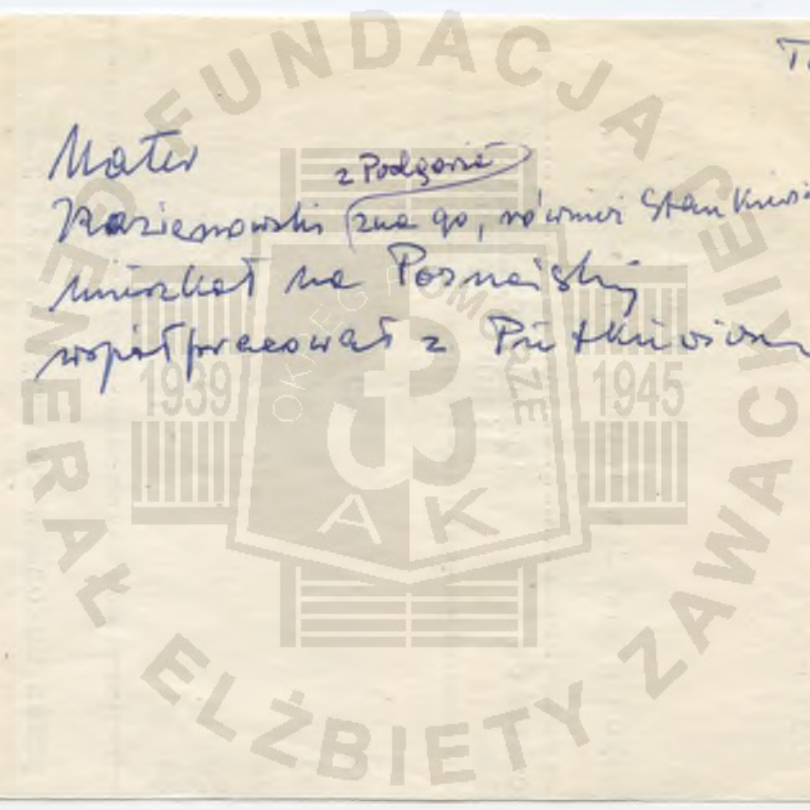
Tomei

✓
✓
Father Franciszek
Karty informacyjne
k. 9

Tom 1

Mater z Podgórni
Kawiesnowski (zue go, no imie Stan Kwiez k.
Mieszkał na Posna'skiej
współpracował z Państwem

TORUŃ 2
PAP

vel Nater

NATZHER FRANCISZEK

ps.?, dowódca PKP X 1940-1945;
1939 żyje w Golańsku. 1945

np. dokumentu II Ci. Majewskiego.

H. Zaw.

Torun
2 AK 3

Nathel Franciszek

w 1940 r., prawdop. w lutym, Jadwiga Krzy-
czyńska świadka przyjęła w jego obecności
oraz jeszcze jednej osoby, której nazwiska
nie pamięta w 1984 r.

[w 1975 r. podała, że przyjęła przyjmował
dr Andrzej J. wsto sta z mm kulturalistami;
miał skrytą radiostację nadawczą i odbiorczą
T.: Krzyżowska J., k. 1/8, 2, 4, 6

KP-VII/94

2/

matki

Towar
FK?
gwt 4

+ Mather Franciszek

1975
w lipcu 700 dyplomatów POK P w Toruniu
(w marcu 1975) mieszkał w Dębnie (Podgórni Dębnie 98)
z nim współpracował codziennie J. Krysz-
czyński aptekarz (od III 1940?)

miał problemy zdrowotne, niedostatek karmienia i
odbiorek - raz w tygodniu odwiedzano go
w szpitalu

współpracę z dr. Chojaszką

int. Kryszczyński
T. i Kryszczyński J. - K-98 K. 1/2, 4, 6

a) Mater Franciszek Tomii 5
AK wyw.

Wymienia go w swojej relacji
Lesikowska - Szalewska, która
została go jako prac. wysiadu

zob. rel. Lesikowska - Szalewska
K-4/4 ; 2. IV / 19. 11 insp. Tadeusz

Wz. II, 2000

a

ZWZ-AK
Tomii

NATHER Franceszek

przybr. nazw. „Skrzydlewski”

Urodz. 17. IX. 1901 w Domachowie, pow. Gostyni
Członek sieci kolezkiej „Gmuwald”, grupy
kolezkiej ZWZ-AK o Tomii

Zb. Towarisk. Biogr. Dopusz. Sou. t. 2 s. 135
Fundacja Archiwum Towariskie AK
Tomii, 1996 r.

Wileń / 2002 r.

Nather Franciszek

TORUN
7

2
k

ozonek PAP

zobacz: Jan Karubowski i służby specjalne
GESTAPO ŚMIERZ MB... , aut. Gąsiorowski
Andrzej, Golanisk 2008.

s. 133

s. 499

Q III 'M

Oatner Franciszek, Tomini 8
ps. "Skaydlewski" 2W2AK

zob. Chramowski B., Gesionowski A.,
Steyer G., Polska Podziemie
na Pomorsku..., Gdansk 2005,
s. 379, 282, 285, 448

22.1.15

Natner Franciszek

Tomii 9

ps. „Skrytowski”

ZWZ-AK

kontakty z Polską Armią
Powstania (PAP).

zob. Gosiombowski A., Polska Armia
Powstania..., Tomii 1997,
s. 96, 143-144, 164, 216, 246

Ms. T. 15

Nałkiewicz Franciszek

Firma Handlowo-Usługowa
„DIADA”
86-200 Chełmno-Grubno
Tel. (0-56) 686-28-48